

การพัฒนาโปรแกรมและผลของโปรแกรมสุขศึกษาและการส่งเสริมความรอบรู้สุขภาพ เพื่อลดความเสี่ยงทางสุขภาพของเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกหอมแดง ในพื้นที่ตำบลไผ่ อำเภอราชีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

ทองคำ กมล, ส.บ.¹

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้เป็นแบบกลุ่มเดียวเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมและประเมินผลของโปรแกรมสุขศึกษาและการส่งเสริมความรอบรู้สุขภาพเพื่อลดความเสี่ยงทางสุขภาพของเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกหอมแดง ดำเนินการวิจัยดำเนินการวิจัยในระหว่าง 1 ตุลาคม 2566 ถึง 30 กันยายน 2567 ระยะที่ 1 ศึกษาความรอบรู้สุขภาพและพฤติกรรมป้องกันการรับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร 57 คน ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรอบรู้สุขภาพ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้โปรแกรม “รอบรู้ รอบด้าน การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” และศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรอบรู้สุขภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามและจัดโปรแกรมสุขศึกษาและการส่งเสริม ความรอบรู้สุขภาพในการป้องกันอันตรายจาก การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Paired Samples t-test

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 84.2 และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 42.1 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 94.7 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 44 และมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน น้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 82.5 มีประวัติการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 47.4 และสัมผัสสารเคมี 1-2 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 47.4 เคยได้รับการอบรมเรื่องการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 91.2 และได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 66.7 ผลของโปรแกรม-จำแนกตามรายด้านพบว่า ด้านความรู้ก่อนการใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 6.58 (S.D.=3.44) หลังการใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 12.32 (S.D.=0.74) ด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการก่อนใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 25.91 (S.D.=2.16) หลังใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 32.91 (S.D.=1.21) ด้านการสื่อสารก่อนใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 29.93 (S.D.=2.04) หลังใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 35.91 (S.D.=1.75) ด้านการจัดการจัดการตนเองก่อนใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 19.89 (3.83) หลังใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 27.39 (S.D.=1.37) ด้านการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศก่อนใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 21.82 (3.91) หลังใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 28.44 (S.D.=1.21) และด้านการตัดสินใจก่อนใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 38.39 (4.34) หลังใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 47.25 (S.D.=1.37) ความรอบรู้สุขภาพในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังการใช้โปรแกรมเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$) และความรอบรู้สุขภาพต่อพฤติกรรมป้องกันการรับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีพฤติกรรมป้องกันการรับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในขั้นตอนการเตรียมใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีก่อนใช้โปรแกรม มีค่าเฉลี่ย 39.40 (S.D.=5.45) หลังใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 30.32 (S.D.=1.53) พฤติกรรมขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีก่อนใช้โปรแกรม มีค่าเฉลี่ย 38.28 (S.D.=3.82) หลังใช้โปรแกรมมีค่าเฉลี่ย 42.93 (S.D.=1.00) พฤติกรรมหลังเสร็จสิ้นการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีก่อนใช้โปรแกรม มีค่าเฉลี่ย 46.89 (S.D.=3.33) หลังใช้โปรแกรม 50.81 (S.D.=1.09) พฤติกรรมป้องกันการรับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หลังการใช้โปรแกรมเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$) ระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือด ภายหลังการใช้โปรแกรม กลุ่มมีระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดสูงขึ้นกว่าก่อนใช้โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p<0.011$) โดยก่อนการใช้ อยู่ในระดับไม่ปลอดภัยร้อยละ 29.8 ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ในระดับปลอดภัย ร้อยละ 31.6

คำสำคัญ : ความรอบรู้สุขภาพ, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง

¹ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ (ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไผ่ อำเภอราชีไศล จังหวัดศรีสะเกษ E-mail : thonhkumkamol@gmail.com

Development of Program and Effects of Health Education and Health Literacy on pesticides to reduce Health Risk among Farmers at planting shallots in area of the Phai Subdistrict, Rasi Salai District, Sisaket Province

Thongkum Kamol, *B.P.H.*¹

Abstract

This quasi-experimental study was using a one-group pretest-posttest design, aimed to evaluate the effectiveness of the health education, health promotion literacy and reducing health risks among farmers using chemical pesticides, involved development and assessment of health education program to enhance health literacy and reduce health risks for farmers growing shallots, conducted two phases; phase 1; involved studying the health literacy and preventive behaviors against pesticide exposure among of 57 sample, phase 2; involved creating and developing a health literacy promotion program, was tested on the sample group; the program called "Comprehensive Literacy on Pesticide Use," was assessed for its effectiveness in improving health literacy, promoting preventive behaviors against pesticide exposure, and reducing health risks and impacts.

The findings revealed that the majority of the farmers were female (84.2%), aged 51-60 years (42.1%), were married (94.7%), and had completed primary education (44%). Average household income was less than 5,000 baht per month for 82.5% of the participants. In terms of pesticide usage, most participants had been using pesticides for over 10 years (47.4%) and were exposed to chemicals 1-2 days per week (47.4%). The majority (91.2%) had received training on pesticide use, and 66.7% obtained information from health officers. The effects of the health literacy program for farmers on pesticide-related health literacy, categorized by aspect, are as follows health literacy in pesticide use, knowledge before the program; mean=6.58, S.D.=3.44, and after the program; mean=12.32, S.D.=0.74, access to Information and services before the program; mean=25.91, S.D.=2.16, and after the program; mean=32.91, S.D.=1.21, communication before the program; mean=29.93, S.D.=2.04, and after the program; mean=35.91, S.D.=1.75, self-management before the program; mean=19.89, S.D.=3.83, and after the program; mean=27.39, S.D.=1.37, critical media literacy before the program; mean=21.82, S.D.=3.91, and after the program; mean=28.44, S.D.=1.21, decision-making before the program; mean=38.39, S.D.= 4.34, and after the program; mean=47.25, S.D.=1.37. The average health literacy scores for pesticide use improved significantly after participating in the program ($p < 0.001$). Health literacy program effects on pesticide exposure prevention behaviors, before the program; mean = 39.40, S.D. = 5.45, and after the program; mean = 30.32, S.D. = 1.53; behavior during pesticide spraying before the program; mean = 38.28, S.D. = 3.82, and after the program; mean = 42.93, S.D. = 1.00; behavior after completing pesticide spraying before the program; mean = 46.89, S.D. = 3.33, and after the program; mean = 50.81, S.D. = 1.09. The average scores for pesticide exposure prevention behaviors significantly improved after participating in the program ($p < 0.001$). Cholinesterase enzyme levels in the blood revealed that before the program, 29.8% of participants had unsafe levels; after the program, 31.6% of participants had safe blood cholinesterase levels, significantly increased after the program ($p < 0.011$).

Keywords: health literacy, pesticides, shallot farmers

¹ Public Health Technical Officer, Professional Level, Phai Health Promoting Hospital, Rasi Salai District, Sisaket Province, E-mail : thonhkumkamol@gmail.com